

## TÜRKİYE'DE DİYETİSYENLİĞİN 30 YILI

1966-1996

Prof. Dr. Perihan ARSLAN\*

### Değerli Meslektaşlarım

Ondokuzuncu yüzyılın ortalarından beri sürdürülen bilimsel araştırmalarla beslenme, dünyada bir bilim dalı olarak kabul edilmiş ve yirminci yüzyılın başlarından itibaren pekçok gelişmiş ülkede Beslenme ve Diyetetik eğitim ve öğretimi üniversite düzeyine yükselmiştir.

Bu bilim dalında Türkiye' de eğitim ve öğretim veren ilk kurum 1962 yılında, Hacettepe Sağlık Bilimleri Fakültesi Temel Bilimler Yüksekokulu'nda "Diyetetik" programı adı ile Prof.Dr. Sayın İhsan Doğramacı tarafından kurulmuştur. "Diyetisyen" ünvanı ile meslek mensubu yetiştiren okulumuz ilk mezunlarını 1966 yılında vermiştir.

Ülkemizde diyetisyenlik mesleğinin 30. yılını kutlarken bu mesleğin Türkiye'deki ilk sahiplerinden biri ve şu anda mezun olduğum okulumun yöneticisi olmam bana bu konuşmayı yapmamda onur veriyor. Şahsım ve tüm meslektaşlarım adına engin görüşleri ile Türkiye'ye yeni bir meslek kazandırdıkları için Onursal Rektörümüz Sayın Prof.Dr. İhsan Doğramacı'ya şükranlarımı sunuyorum.

Bugün sizlere 1962-1966 arası uygulanan eğitim-öğretim programımız ile 1966 yılından günümüze değin mesleki uğraşlarımızı özetlemeye gayret edeceğim.

### Yıl 1962-1966

Ne tür bir mesleğin mensupları olacağımızı bilmeden başlamış olduğumuz okuldaki dört yıllık eğitim ve öğretim programımız şöyle idi:

\* Temel Fen ve Tıp Bilimlerinden: Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji, Biyokimya, Farmakoloji, Zooloji, Histoloji, Mikrobiyoloji derslerini

\* Beslenme Bilimlerinden: Beslenme İlkeleri, Beslenme Hastalıkları ve Beslenme Diyet Tedavileri, Toplum Beslenmesi derslerinin yanı sıra Sosyal Bilimlerden: Sosyoloji, Psikoloji, Sosyal Antropoloji, İnsan ve İş İdaresi, İşletme, Ekonomi derslerini aldık. Yabancı dil dört yıl süre ile devam etti.

\* Edindiğimiz bilgilerin uygulamalarını ise Toplum Sağlığı Beslenme Stajı olarak sahada, Klinik ve Kurum Beslenme Stajı olarak da Hacettepe Hastaneleri klinikleri ve mutfağında yaptık.

### Yıl 1966 (30 HAZİRAN)

On diyetisyen ilk mezunlar olarak göreve başladık. Bunların bir kısmı bugün öğretim üyesi, araştırmacı olarak çalışmaktadır. Bazıları da emekli olmuşlardır.

### Görev Alanlarımız

1- Tedavici diyetisyen olarak Hacettepe Hastaneleri yetişkin ve çocuk hastanesi klinikleri

2- Yönetici diyetisyen olarak Hacettepe Hastanesi mutfağı (hasta ve personel için yiyecek satın alımı, muayenesi, yemek hazırlama-pişirilme vb.) idaresi ve denetimi

3- Sağlık eğitimcisi olarak Sağlık Bakanlığı Hıfzıssıhha Araştırma Enstitüsü

4- Akademisyen (asistan) olarak Yüksekokulumuzda göreve başladığımız ilk yılda yaptığımız işleri şöyle özetleyebiliriz:

- Çocuk Hastanesi'nde "Süt ve Mama Mutfağının Sistemli Çalışması"

- Çocuklara verilecek ek besinlerin hazırlanması ve yaş gruplarına göre rejimlerin sınıflandırılması çalışmalarının başlatılması

- Hastalıklara göre hasta diyetlerinin düzenlenmesi

- Mutfak hijyeni çalışmaları

- Mutfak personelinin, diyetisyeni "amir" olarak kabulü uğraşları

- 1967 dönemi staj öğrencilerinin danışmanlığı

Görüldüğü gibi mezuniyetle birlikte bir yandan mesleki etkinlikleri yerine getirirken diğer yandan da bizden sonraki son sınıf öğrencilerine de danışmanlık yaparak eğitim işini de birlikte götürmeye gayret ettik.

### Yıl 1967

Kendimizi kabul ettirmemiz sonucu 1967'de Hacettepe Hastanelerinde "Diyet Bölümü" nı kurduk. Görev dağılımı yaptık. Buna göre aramızdan birini mutfak düzeni, personel idaresi ve yiyecek satın alma ve hazırlama işlemlerinden sorumlu tuttuk. Bu kişi aynı zamanda kurmuş olduğumuz Diyet Bölümü'nün de yöneticisi oldu.

Tedavi hizmetlerini büyük ve çocuk hasta olarak ikiye ayırdık. Tedavi hizmetlerinden sorumlu iki şef diyetisyen aynı zaman da yönetici diyetisyenin yardımcıları oldu.

1967 yılında Hacettepe'nin üniversite olması, okulumuzda beslenme ağırlıklı eğitim-öğretimin sürdürülmesi sonucu okulumuz "Diyetetik Programı" kimliğinden çıktı ve Beslenme ve Diyetetik Bölümü olarak Ev Ekonomisi Yüksekokulu bünyesinde yer aldı. Eğitim programlarımız yenilendi, besin hazırlama ve besin analizleri laboratuvarları kuruldu.

Okul-hastane işbirliği ile hasta ve çocuk diyetlerinin standardizasyonu çalışmalarına devam edildi. Çocuklar için yaş gruplarına uygun özel yiyeceklerin denemesi yapıldı. Okuldan mezun olan ikinci ve üçüncü yıl mezunları da çoğunlukla Hacettepe'de göreve başladılar.

### Yıl 1968

Amerika Birleşik Devletleri'nden konuk bir diyetisyen geldi. Diyetisyenlik mesleğinin ne olduğunu öğrenirken aynı zamanda gerek eğitim gerekse uygulamalarımızda yapılanların, yurtdışından gelen bir meslektaşımız tarafından onay görmesi bizleri memnun etti.

Çocuk Hastanesi'nde yaş gruplarına göre yapmış olduğumuz diyet düzenlemelerini (R1A, B1, B2, C1, C2, C3 vb) hekimlere de öğrettik. Çocuk mamalarına ilişkin standart çalışmalarına katıldık. Ziraat Fakültesi'nde Toplum Beslenmesi dersini bizler vermeye başladık.

Üniversitede ve okulumuzdaki gelişmeler büyük bir hızla devam ediyordu ve 1968'de Mezuniyet Sonrası Eğitimi'ni başlattık.

### Yıl 1969-1971

Diyetisyenlik mesleğini tanımak ve bu konuda bilgi görgü arttırmak için üç diyetisyen ABD'ne gönderildi. Bu süre içinde kendi aramızda yapmış olduğumuz çalışma düzeni yasal kadrolaşma olmaksızın devam etti. Eğitimde sağlıklı beslenme hizmetleri öncelikli yer almaya başladı.

1969 yılında meslek örgütümüz olan Türkiye Diyetisyenler Derneği (TDD) kuruldu.

### Yıl 1971

Mezun sayımız giderek artıyordu. Yurtdışından dönüşümüzde mesleğimizle ilgili uygulamaları kendi ülkemizde de yapmalıydık. Gelişmiş ülkelerdeki diyetisyenlerin çalışmalarını, yetki ve sorumluluklarını kendi ülkemizde de uygulamalıydık. Bu düşünce ile H.Ü. Hastaneleri'nde Diyet Bölümü'nün yasal kadrolaşmasını oluşturduk. Artık diğer hastanelerde çalışan meslektaşlarımıza da bir örnekti.

Bu yasal kadrolaşma aşağıda gösterilmiştir.

Yetişkin hasta kliniklerinde; diyetlerinin standardizasyonu, modifikasyonları yapıldı. Hasta eğitimi ve poliklinik hizmetleri geliştirildi. Garsonların yemek servisi ve hijyen konularında eğitimleri başladı.

Çocuk hastanesinde ise yeni bir "Süt ve Mama Mutfacı" kuruldu. Diyet teknisyenliği kavramı geliştirildi. Hasta ailesine, sağlık personeline (doktor, hemşire) ve sağlık dışı personel (garson, diyet teknisyeni) eğitimine başlandı.

Kurum mutfağında ise; mutfak restore edildi. Diyet mutfacı kavramı geliştirildi. Diyetisyen ihale komisyonunun asıl üyesi ve başkanı oldu. Personel ve hasta için yıllık yiyecek ve içecek miktarları saptanarak ihale şartnameleri hazırlandı. Menü planlama ilkeleri, tarife standartlaştırma, pişirme usulleri, depolama teknikleri, uygulamaları düzenlendi ve garsonların yasal yöneticisi oldu.

Diyetisyenin idari ve tedavi görevlerine ilişkin yönetmelik çalışmaları Sağlık Bakanlığı'nda yapılmaya başlandı. Ana Çocuk Sağlığı Merkezleri'nde diyetisyen istihdamı başladı.

### Yıl 1972

Amacımız bilimde hareketliliği yakalamak, ilkemiz ise birimiz hepimiz için olduğundan TDD yayın faaliyetlerini başlattık. Beslenme ve Diyet Dergisi'nin ilk basımı bu yılda gerçekleşti. Yapılan her iş yukarıdaki amaca ve ilkeye hizmet için yeni mezunlara iletmeye çalışıldı.

Öğrenci sayısı her yıl giderek arttı. Ancak okul ve hastane diyetisyenleri gelişmelerini birlikte izlediler.

### Yıl 1973-1975

1968'de başlayan Mezuniyet Sonrası Eğitim'in so-

**Beslenme Diyetetik Bölümü İdari Teşkilatı Şeması**  
**Bölüm Başkanı**  
**(Yönetici Diyetisyen)**

Kurum Mutfağı Diyetisyeni

Yetişkin Hasta Klinikleri  
Şef Diyetisyeni

● Garsonlar

● Mutfak Personeli  
● Ayniyat Levazım  
● Depo Memurları

Çocuk Hastahanesi  
Klinikleri Şef Diyetisyeni

● Garsonlar  
● Diyet Teknisyenleri

nucu diyetisyenler Beslenme ve Diyetetik Bilim Dalında "Bilim Doktoru" ünvanını almaya başladılar. Personel ve hasta beslenmesi eğitiminin yanısıra Halkın Beslenmede Bilinçlendirilmesi çalışmalarını öncelik kazandığından halk konferanslarına büyük önem verildi. Konferanslarda ve ilk kez radyo ve televizyonda ilkokul çocuklarına, ailelere, gebe ve emzikli kadınlara, işçilere; sağlıklı beslenme, çocuk beslenmesi, besin sağlığı, pişirme, hazırlama, saklama ilkeleri anlatıldı.

WHO, UNİCEF, CARE, Tarım, Milli Eğitim ve Sağlık Bakanlığı, DİE, DPT işbirliği ile 1974 yılında ülkemizde ilk kez Gıda Tüketimi ve Sağlık araştırması yapıldı. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de çocuk beslenmesi yeni bir ivme kazandı ve 1979 Dünya Çocuk Yılı nedeniyle biz de çeşitli üniversite ve fakültelerdeki çocuk hekimleri ile birlikte toplantılar düzenleyerek "anne sütü" nün önemi konularına ağırlık verdik.

Halk sağlığı ve beslenmesi hizmetlerinin yanısıra beslenme ve metabolik araştırmalar da gelişmeye başladı.

13 Ocak 1983, Resmi Gazete'de Yönetici, Tedavi Edici, Poliklinik ve Halk Sağlığı Diyetisyeni'nin görev ve yetkilerinin yasallaştırıldığı ilan edildi. Ulusal düzeyde ikinci kez Gıda Tüketimi araştırması 1984 yılında FAO, UNİCEF, Tarım Bakanlığı, DPT ve DİE işbirliği ile gerçekleştirildi.

#### Yıl 1985-1996

Artık Türkiye "Diyetisyeni" tanıyordu. Diğer yüksek öğretim kurumlarıyla ortaklaşa kongreler düzenlendi. Bunlar:

- Diyabet Günleri, Gençlik ve Beslenme Kongresi (1985)

- I. Ulusal Beslenme ve Diyetetik Kongresi (1992)  
- Uluslararası Katılımlı II. Beslenme ve Diyetetik Kongresi (1995)

Bilimde birlikteliği sağlamak amacıyla meslek mensuplarına 1989 yılından itibaren başlayan Hizmet İçi Eğitim'i seminerleri halen devam etmektedir. Bu seminerleri TDD ile birlikte yürütmekteyiz. Seminer bildirimleri kitap olarak basılmaktadır.

Besinlerin üretiminden tüketimine değin her aşamada insanla besin arasındaki ilişkiyi inceleyen Beslenme ve Diyetetik Bilim Dalı mezunlarının iş alanları da gelişmeler göstermektedir. Günümüzde diyetisyenler aşağıdaki alanlarda çalışmaktadırlar.

- Yataklı tedavi kurumlarında ve AÇS'de, okul, kreş, yuva, yaşlı bakımevlerinde
- Banka, otel ve özel işletmelerde
- Yemek fabrikalarında
- Besin üretimi ile ilgili kuruluşlarda
- Sporcu beslenmesi ile ilgili kurumlarda
- İşçi beslenmesi ile ilgili kurumlarda
- Enteral ve parenteral beslenme ünitelerinde
- Özel dializ ünitelerinde
- Beslenme danışma ve zayıflama merkezlerinde
- DPT, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Sağlık, Tarım ve Milli Eğitim Bakanlıklarında görev yapmaktadırlar.

Gıda Analizleri ve Teknolojisi Bölümü'nün mühendislik fakültesinde bağlanması ile bölümümüz Sağlık Teknolojisi Yüksekokulu'nun tek bölümü olarak doğrudan Üniversite Rektörlüğü'ne bağlıdır.

Bugün Yüksekokulumuzda; Beslenme Bilimleri, Diyetetik ve Toplu Beslenme Sistemleri olmak üzere üç Anabilim Dalı bulunmaktadır. Lisans eğitimin yanısıra 1968'den bu yana Yüksek Lisans ve Beslenme ve Diyetetikte Doktora ders programlarını başarı ile sürdürmekte olup bu programlarda farklı bilim dallarından da eğitim görenler bulunmaktadır.

Günümüzde Beslenme ve Diyetetik Eğitim Öğretim Programı

### I- Temel Fen ve Matematik Bilimleri

- \* Fizik \* Anatomi
- \* Kimya \* Fizyoloji
- \* Matematik \* Tıbbi Biyoloji ve Genetik
- \* Biyoistatistik \* Genel Mikrobiyoloji
- \* Ekonomi \* Besin Mikrobiyolojisi
- \* İşletme

### II. Sosyal Bilimleri

- \* Sosyoloji
- \* Psikoloji
- \* Demografik Yapı ve Sağlık
- \* Sosyal Antropoloji

### III. Beslenme Bilimleri

- \* Beslenme İlkeleri ve Besinler
- \* Beslenme Biyokimyası
- \* Besin Kimyası ve Analizleri
- \* Besin Kontrolü ve Mevzuatı

- \* Ana-Çocuk Beslenmesi
- \* Hastalıklarda Beslenme (Çocuk, Yetişkin)
- \* Toplum Beslenmesi ve Epidemiyolojisi
- \* Toplumda Beslenme Durumunu Saptama Yöntemleri
- \* Kurum Beslenmesi
- \* Beslenme Ekolojisi
- \* Beslenme Eğitimi

### Değerli Meslektaşlarım

Çalışma alanımız ne olursa olsun verilen uğraş doğrudan önce başlayıp ölene değin insan sağlığını korumaya yöneliktir. Bu nedenle "diyetisyenlik mesleği" iyi bir beslenme bilgisi ve iletişim becerisi gerektirmektedir. Bunun için beslenme ve diyetetik eğitimi; Fen ve Matematik Bilimleri ve Sosyal Bilimleri esas almaktadır. Bunların üzerine temel beslenme ile klinik beslenmeye yönelik olmak üzere hastalıklarda beslenme, beslenme durumunu saptama yöntemleri ve beslenme eğitimine ağırlık verilmektedir. Edinilen bilgiler, stajlar, beslenme ve diyetetik araştırmaları ile uygulanabilir duruma getirilmektedir.

Bugüne değin Türkiye'de ilk ve tek olan Yüksekokulumuzdan 1329 kişi mezun olmuştur. Halihazırda 33 kişilik bir akademik kadro ile Yüksekokulumuz araştırmacı, eğitici, uygulayıcı niteliklere sahip yeni mezunlar yetiştirme gayreti ile eğitim ve öğretim programlarını geliştirmektedir. Dileğimiz en kısa sürede Beslenme ve Diyetetik Fakültesi olarak eğitimimizi sürdürmektir.